

was popular among Ukrainian creative intelligentsia of the 1870s–1890s and brought the «European tinge» not to the creative young community alone, but to the scientific community as well. Positive evaluation and support are given to the experience of the comparative analysis of the ideas presented by H. Taine and D. Ovsianyko-Kulykovskiy carried out by M. Huseltseva.

Key words: positivism, European cultural space, cultural and historical school, Kharkiv scientific school.

UDK 130.2(477)«188/192»(045)

**EUROPEAN DIMENSIONS OF UKRAINIAN CULTUROLOGICAL THOUGHT OF THE LATE
XIXTH – TO THE EARLY XXTH CENTURY IN THE CONTEXT OF
DMYTRO OVSIANYKO-KULYKOVSKYI'S SCIENTIFIC ACTIVITIES**

Dabło Lubov – Senior Instructor,
Mariupol State University, Mariupol

The article is aimed at European dimensions of Ukrainian culturological thought in the context of Dmytro Ovsianyko-Kulykovskiy's scientific activities.

Results. It is shown that ideas by H. Taine made even such Ukrainian scientists as O. Potebnia and D. Ovsianyko-Kulykovskiy care. Firstly, an interest of the both scientists in the events of the European cultural process was revealed. Secondly, a certain «intellectual unity» of Ukrainian intelligentsia whose representatives lived and worked in different regions of the country was discovered.

We have analyzed the work by M. Huseltseva who carried out comparative analysis of the legacy of the French art expert H. Taine and D. Ovsianyko-Kulykovskiy as a representative of «Kharkiv School», where peculiarities of historiographical vision of the past through the world outlook of each of the aforementioned scientists were described.

Novelty. Arguments are provided for the fact that in the aforementioned context, special attention should be paid to the attitude of O. Potebnia and D. Ovsianyko-Kulykovskiy and other Kharkiv scientists towards the ideas of French positivism in general and towards the asthetical concept presented by H. Taine (1828–1893) in particular. The French model of positivism was popular among Ukrainian creative intelligentsia of the 1870–1890 s and brought the «European tinge» not to the creative young community alone, but to the scientific community as well.

Practical significance. The statements, the factual material and the conclusions of the research can be used both to carry out generalizing research in theory and history of culture and to develop the courses on Culturology, psychology of creativity and culture studies.

Key words: positivism, European cultural space, cultural and historical school, Kharkiv scientific school.

Надійшла до редакції 12.11.2018 р.

УДК 78.071.1(73=161.2)(092)«1907/1993»

**УКРАЇНОЦЕТРИЧНІ ВЕКТОРИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МИРОНА ФЕДОРІВА**

Яців Ірина Володимирівна – аспірантка кафедри
музичної україністики та народно-інструментального мистецтва,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника», м. Івано-Франківськ
<https://orcid.org/0000-0001-5775-6448>
Iryna_Yatsiv@meta.ua

Стаття присвячена українському композитору, хоровому диригенту та музикознавцю Мирону Федоріву, який більшу частину свого життя проживав у США. Наведено відомості про найважливіші досягнення митця в галузі української культури та музичного мистецтва. Проаналізовано творчі принципи та індивідуальні погляди М. Федоріва крізь призму філософської і культурологічної концепції – «україноцентризму», значення якої полягає в оцінюванні діяльності особистості крізь українські національні інтереси. Охарактеризовано значення діяльності М. Федоріва для соціальної, музичної та хорової культури України і західної діаспори.

Ключові слова: композитор, духовна музика, національна культура, україноцентризм, концепція життя, М. Федорів.

Актуальність проблеми. В час гонитви людства за інноваційними технологіями та нагромадженням матеріальних цінностей, в іншій площині продовжується нехтування процесом формування глибинних параметрів духовності особистості, а відтак й соціально-значущими ціннісними орієнтаціями. Силою історичних обставин та власних упущень цілі покоління впродовж тривалого часу були змушені перебувати в полоні псевдонаукових концепцій та насильницьких ідеологій.

Так, здобутки національної культури та значимість усього українського підлягала жорстокому знищенню і викоріненню, а нелегкий процес самоідентифікації народу виявився рушієм утечі

багатьох українців за межі держави. Еміграція стала порятунком для тих, хто будь-що прагнув відкрито пропагувати українську національну ідею, демократію і свободу. Саме в діаспорі впродовж ХХ ст. завдяки непересічним особистостям та патріотам примножились культурні і мистецькі надбання.

До таких особистостей ХХ ст., чия мистецька праця завжди визначалася категоріями патріотизму й відображала промовистий морально-національний напрям є Мирон Федорів (1907–1993 рр.) – людина всебічної європейської освіти та неабиякої обдарованості.

Широко знаний та шанований у США, український композитор, хоровий диригент та музикознавець на теренах рідної землі надовго потрапив до «чорних списків» заборонених для згадування та особливо небезпечних для режиму. І лише в часи здобуття Україною державної незалежності для її народу постала проблема пошуку, відновлення й об'єктивного переосмислення історико-культурної спадщини.

Починаючи з другої пол. 90-х років ХХ ст. неабияку наукову цінність складають дослідження ретроспективного характеру щодо проблем мистецької, суспільної та інших сфер діяльності митців діаспори. Так, творча постать М. Федоріва знайшла своє відображення в публікаціях і дослідженнях українських науковців: Г. Карась [1], Т. Прокопович [6], І. Чабан [7] та дослідника з діаспори Р. Кухаря [2; 3]. Однак, аналіз найбільш істотних фактів творчої діяльності та вираження ідейної життєвої позиції М. Федоріва крізь призму філософсько-естетичних обрисів науки не розглядалася вище вказаними авторами, що й зумовило вибір *теми наукового пошуку*.

Мета дослідження – аналіз культурно-мистецької діяльності та життєвих вимірів митця в площинах філософсько-культурологічних парадигм.

Вклад основного матеріалу. Одним із головних ключів розуміння проблеми дослідження є визначення сутності «україноцентризму» та віднайдення основних ознак даного поняття у культурно-мистецькій і інших сферах діяльності М. Федоріва.

«Україноцентризм» як концепція останнім часом все частіше постає в колі дослідницьких проблем багатьох суспільно-гуманітарних наук, проте донині усе ще немає єдиної, загально визнаної дефініції. Отже, для знаходження єдності у різнобарв'ї формулювань цього явища, вважаємо за доцільне виокремити, на наш погляд, найбільш цілісно-сфокусовані інтерпретації.

Так, доктор філологічних наук В. Лизанчук вважає, що «україноцентризм – це світоглядна і філософська морально-психологічна позиція, політична та соціально-економічна концепція, центральними тезами якої є: <...> у культурі – переосмислення власної історії і пошук істини в ній, підтримка національної гідності, захист національної спадщини тощо; у філософії – на все, що відбувається у світі, треба дивитися українськими очима і мати власний погляд та оцінку» [5; 96].

Утвердження україноцентризму, як світогляду, концепції життя, що визначає позицію громадянина у ставленні до своєї держави, професором трактується так: «Кожний <...> національно свідомий українець покликаний пропагувати й утверджувати у народній свідомості переконання україноцентризму, сутність якого визначається категоріями патріотизму, національної гідності, поваги громадян до української держави, цілеспрямованою працею задля добробуту і всебічного розвитку всіх життєвих сфер, <...> потребою обстоювати добре ім'я та рівноправність України у світовому співтоваристві» [4].

Щоб відобразити загальні ознаки україноцентризму в творчій діяльності М. Федоріва, його головні художні принципи, особистісні патріотичні наміри, що віддзеркалюють націєтворчі інтенції, здійснимо опис життя і найбільш визначних здобутків митця.

М. Федорів (1907–1993 рр.) народився в с. Криве на Тернопільщині. Середню освіту здобув, навчаючись у Бережанській гімназії (1927 р.), яка на той час була осередком духовно-національного розвитку. Вже тоді для нього мало значення слово «Батьківщина», а поняття національного підносилося на рівень сокровеного. У в період 1928–1932 рр. він продовжує навчання у Львівському університеті, вивчаючи філософію і теологію, а спеціальну музичну освіту здобуває спершу у Варшавській консерваторії (теорія і композиція), а в 1942 р. підвищує свої знання з музикознавства, композиції та симфонічного диригування у Віденській вищій музичній школі та Зальцбургській консерваторії. Незважаючи на те, що формування художнього світогляду митця відбувалося в кращих навчальних закладів Європи, він продовжив творче самовдосконалення на східному узбережжі США, в університеті Філадельфії [1; 701; 3].

Період проживання в Північній Америці став для М. Федоріва насиченим та продуктивним в усіх галузях культурно-мистецької та суспільно-громадської діяльності. Свою енергію він найперше застосовує як диригент хору юнацтва «СУМ» (Спілки Української Молоді), українського чоловічого

хору «Сурма», мішаного хору Католицької церкви св. Миколая в Чикаго, хорами при молодіжній організації «Пласт» в осередках для молоді, українській парафіяльній школі в Чикаго й школі при церкві Різдва Матері Божої [3; 2].

Справжній патріот та чудовий педагог, М. Федорів, взяв на себе місію – залучати все більше молодих людей до розуміння кращих зразків української музики, виробити у них внутрішнє відчуття спорідненості себе з усім українським, національним, а інструментом у цій справі був його композиторський талант. У доробку М. Федоріва – дві «Служби Божих» (1967, 1982 рр.), «Воскресна утрєня» (1967 р.), «Єрусалимська утрєня» (1971 р.), «Збірник співів Закарпатської Церкви» (1982 р.), «Велика Вечірня з Литією» (церковна ораторія) (1986 р.), «Літургійні хорові твори» для чоловічого хору, «Коляди», «Українські релігійні пісні» і ін.

Серед розмаїтості композиторської спадщини є твори, що належить до жанрів календарно-обрядових пісень та паралітургіки. Світська музика в його творчості представлена «Українськими піснями» в чотирьох частинах, збірниками пісень «Сім струн» на слова Лесі Українки та збірником «Сальви та Мальви» на слова Т. Курп'іти [7; 44–46].

З огляду на те, що лєвова частка композиторської спадщини композитора – духовна музика, яку він вважав еталоном благородної доступності та глибокої краси в хоровій музиці, вважаємо за необхідність відзначити персональний внесок митця у піднесенні характерних складових традиції і практики християнських літургійних обрядів для розвитку української музичної культури.

Як вважає Т. Прокопович, «підтримання національної церковної традиції для багатьох емігрантів є своєрідним «маніфєстом» їх національної приналежності. Адже унікальним явищем в культурі ХХ ст. можна назвати таке часте звернення митців-емігрантів до написання творів у жанрах сакрального мистецтва. Можливо, сама історична ситуація в українській релігійній культурі цього періоду породжує у діаспорі особливий пієтет та значимість національної святині. Відоме знищення та занедбання церкви в радянський період викликало в еміграційному середовищі відповідну реакцію збереження та відновлення християнського світогляду саме в світлі вітчизняної традиції» [6; 43].

Особливу соціально-культурну значущість у діяльності М. Федоріва підкреслює й Г. Карась. Характеризуючи його творчість, науковець зазначає, що «<...> відтворюючи національну церковну традицію на чужині та зберігаючи основні компоненти обрядової музики, звертався до опрацювання найрізноманітніших жанрових типів богослужінь української церкви. Активна і продуктивна діяльність митця в цій галузі зумовлена бажанням створити репертуар для практичного застосування в українській церкві і цим зупинити процес тотального спрощення богослужінь в емігрантських церквах» [1; 570].

Особистісна позиція митця та наявність соціально-значущої теми окреслена у наукових розвідках, все ясніше демонструє неоціненний внесок М. Федоріва у збереженні та розвитку української культури. Адже, перебуваючи на чужій землі, в межах іншого культурного середовища, він сповідував українські ідеали, а це і є ознакою правдивої національної віри, наявності проукраїнських поглядів та життєвих орієнтирів.

Плідна праця М. Федоріва отримала чималу популярність серед багатьох виконавців, керівників церковних й світських хорових колективів, позаяк дозволила суттєво збагатити музичний репертуар творами різних жанрів. Неабияке визнання композиторського таланту підкреслює й систематичне видання великої частки його творів представниками церкви (єпископами, отцями Василями, сестрами Василянками), меценатами, поціновувачами української музики, хоровими колективами США й Канади.

Красномовним аргументом, що характеризує культурно-мистецьку значимість авторських композицій, є видання Українською Малою Семінарією (Рим) церковного співаника «Хваліте Господа» (1963 р.). Підкреслимо, що це був рік Вселенського Собору. Поряд із творами видатних композиторів Д. Бортнянського, М. Вербицького, С. Людкевича, М. Гайворонського, Д. Січинського опубліковано й твори М. Федоріва [7; 48].

На думку Т. Прокопович, «живучи в США М. Федорів всім своїм єством та натхненною працею виражає єдність з етноспільнотою пращурів. Його творча діяльність – приклад неухильного наслідування традицій національної культури, де релігійні фактори виконують одну з головних функцій. Духовна музика прабатьківщини усвідомлюється композитором як національна святиня<...>» [6; 55].

Чільне місце, поряд із мистецькою діяльністю М. Федоріва, посідає його наукова робота. Для здійснення своїх задумів у збереженні та популяризації української духовної музики, він здійснює історико-теоретичний огляд українських богослужбових наспівів. Узагальнення основних ідей

мистецтвознавця отримало своє відображення у ряді наукових праць, серед яких тритомник «Василіянські церковні наспіви» (1961 р.), «Напрямні праці літургійної комісії для українського церковного співу й церковних практик» (1968 р.), підручник для школи і дому «Пояснення церковних богослужень і святих тайн» (1976 р.), «Обрядові співи Української Церкви Галицької землі» (1983 р.), «Історія церкви в Україні» (1991 р.), «Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду» Т. 3 (1997 р.) [1; 1053].

І навіть на схилі літ, перебуваючи в пансіонаті для літніх людей, до останніх днів митець не припиняв працювати. Він готує збірник «Церковні пісні» на мішаний хор, виданий у 1995 р. у США, а 2004 р. – на батьківщині композитора [2; 2].

Отже, в результаті аналізу проблеми дослідження, нами зроблено наступні висновки.

З огляду на неусталене трактування поняття «україноцентризм» в існуючих галузях наукового знання здійснено спробу відобразити розуміння природи цього явища як комплексу ціннісних орієнтацій, сукупності поглядів, що позиціонуються в житті людини як світогляд, концепція життя, алгоритм та модель поведінки, установка, прояв специфічних соціально-психологічних механізмів, що складають відчуття своєї приналежності до національного.

М. Федорів був високопрофесійним музикантом, чия діяльність, насамперед, пов'язана з глибокою релігійністю і любов'ю до України. Найбільшим своїм обов'язком як громадянин-митець він вважав збереження найцінніших традицій українського сакрального мистецтва, примноження його в умовах еміграції для прийдешніх поколінь задля утвердження престижу української музики, культури не лише в Америці, а й світі.

Безсумнівно, використовуючи всі можливі резерви виражального мистецтва у боротьбі за пробудження національної свідомості, історичного менталітету та культурної ідентичності, неможливо нехтувати значимістю його діяльності як педагога, музикознавця, публіциста, рецензента й популяризатора української музики, адже все це мало важливе значення у творенні культурно-мистецького життя.

Теоретична і практична спадщина одного з професійних музикантів Галичини, справжнього патріота М. Федоріва визначається для історії культури як вияв найвищого рівня культурного буття особистості і засвідчує особливі прояви україноцентризму як світоглядної концепції життя. Відтак, можемо стверджувати, що своєю музикою він висловлював такі шановані ним ще з дитинства одвічні істини мовою музики.

Список використаної літератури

1. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. 1164 с.
2. Кухар Р. На сторожі богослужбово-пісенної культури. *Свобода*. 1995. 7 груд., ч. 232.
3. Кухар Р. Провідний сподвижник церковної музики. *Свобода*. 1997. 23 січ., ч. 15.
4. Лизанчук В. Морально-національні полюси: *Україноцентризм і малоросійство* [Електронний ресурс]. *Освіта регіону*. Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/423>
5. Лизанчук В. Психологія мас-медіа: підруч. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 420 с.
6. Прокопович Т. Функціонування національної традиції у релігійному мистецтві української діаспори другої половини ХХ століття: дис...канд. мист.: спец. 17.00.01 – «Теорія і історія культури». Рівне, 2001. 185 с.
7. Чабан І. Українська духовна музика у творчій спадщині Мирона Федоріва: маг... роб.: спец. 8.020207 «Музична педагогіка і виховання». Ів. Фр., 2008. 117 с.

References

1. Karas H. Muzychna kultura ukrayinskoyi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittya : monohrafiy Ivano-Frankivsk : Tipovit, 2012. 1164 s.
2. Kukhar R. Na storozhi bohosluzhbovo-pisennoyi kultury. *Svoboda*. 1995. 7 hrud., ch. 232.
3. Kukhar R. Providnyy spodvyzhny ktserkovnoyi muzyky. *Svoboda*. 1997. 23 sich., ch. 15.
4. Lyzanchuk V. Moralno-natsionalni polyusy: *Ukrayinotsentryzm i malorosiystvo* [Elektronnyy resurs]. «Ukrayinskyu naukovyy zhurnal «*Osvita rehionu*». Rezhymdostupu: <http://social-science.com.ua/article/423>
5. Lyzanchuk V. Psykholohiya mas-media: pidruchnyk. Lviv : LNU im. I. Franka, 2015. 420 s.
6. Prokopovych T. Funktsionuvannya natsionalnoyi tradytsiyi u relihiynomu mystetstvi ukrayinskoyi diaspory druhoyi polovyny XX stolittya: dys...kand..mystetstvoznavstva: spets. 17.00.01 «teoriya i istoriya kultury». Rivne, 2001. 185 s.
7. Chaban I. Ukrayinska dukhovna muzyka u tvorchiy spadshchyni Myrona Fedoriva: mah... rob.: spets. 8.020207 – «muzychnapedahohika i vykhovannya». Iv. Fr., 2008. 117 s.

УКРАИНОЦЕТРИЧНІ ВЕКТОРИ ТВОРЧЕСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИРОНА ФЕДОРІВА

Яцив Ірина Владимировна – аспірантка кафедри музикальної україністики і народно-інструментального мистецтва, ГВУЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», г. Івано-Франківськ

Стаття посвячена українському композитору, хоровому дирижєру і музиковеду М. Федоріву, який більшу частину своєї життя проживав в США. Приведені свідчення про найважливіші досягнення діяча в області української культури і музикального мистецтва. Проаналізовані творчі принципи і індивідуальні погляди М. Федоріва крізь призму філософської і культурологічної концепції – «Україноцентризму», значення якої складає в оцінці діяльності особистості через українські національні інтереси. Охарактеризовані значення діяльності М. Федоріва для соціальної, музикальної і хорової культури України і західної діаспори.

Ключові слова: композитор, духовна музика, національна культура, україноцентризм, концепція життя, М. Федорів.

MYRON FEDORIV'S UKRAINECENTRIC VECTORS OF ART ACHIEVEMENTS

Yatsiv Iryna – Post-Graduate Student,
The Department of Musical Ukrainian Studies and Folk and Instruments Art,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

This article is devoted to Mr. Myron Fedoriv, the outstanding Ukrainian composer, choir conductor and music master, who spent most of his life in the United States of America. It was given some information about the most important achievements of the artist in the field of Ukrainian culture and music. Mr. Myron Fedoriv's creative grounds and individual views were analyzed through the prism of his philosophical and cultural conception – «Ukrainecentrism». Its meaning is in evaluation of personality function through Ukrainian national interests. It was described Myron Fedoriv's work for the western diaspora and Ukrainian social, musical and choral culture.

Key words: Mr. Myron Fedoriv, composer, sacred music, national culture, Ukraine centering, life conception.

UDC 78.071.1(73=161.2)(092)«1907/1993»

MYRON FEDORIV'S UKRAINECENTRIC VECTORS OF ART ACHIEVEMENTS

Yatsiv Iryna – Post-Graduate Student,
The Department of Musical Ukrainian Studies and Folk and Instruments Art,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

The aim of the article is the scientific and theoretical analysis of master's cultural and art work together with his living aspects in the areas of the philosophical and cultural models patterns.

Research methods. It is used generalization, analysis, synthesis, cultural approach as well as biographical, historical and systematic methods.

Results. Mr. M. Fedoriv was one of the leaders among musicians who preserved and restored Ukrainian culture abroad. Ukrainian choral music was praised to the whole world by the artist. Mr. Fedoriv, thanks to his composer talent, became a promoter of eternal sacred and national Ukrainian values. The master tried to form the national knowing, an understanding of the native identity of every person in diaspora. Mr. Fedoriv worked throughout his life in honour of Ukraine and stayed faithful to his motherland even being far away from home. All written above confirms the idea of Ukraine centring as the main life principle of the artist.

Novelty. Mr. Fedoriv's creation and his life grounds are considered through the concept of «Ukrainecentrism» for the first time.

Key words: Mr. Miron Fedoriv, composer, sacred music, national culture, Ukraine centering, life conception.

Надійшла до редакції 25.11.2018 р.

УДК 008:(=161.2)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТІ ДИТИНСТВА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Гаєвська Тетяна Іллівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, PhD, Інститут культурології НАМ України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-2916-4466>
T2508t@gmail.com

Вишневська Галина Георгіївна – кандидат культурології, доцент, PhD, Київський університет культури, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-0923-5159>
wisna23@i.ua